

Relationship between Religious Beliefs and Marital Commitment in Young Couples: The Mediating Role of Gender Expectations

Maryam Sayad Shirazi^{1*}, Parivash Gorji²

¹ Department of Psychology, Women Research Center, Alzahra University, Tehran, Iran

² Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Olympic Village, Tehran, Iran

Abstract

Background and Aim: Marriage, as the core nucleus of the family, plays a decisive role in the health and stability of societies, and marital commitment is the strongest predictor of relationship stability. Religious beliefs are considered among the factors influencing marital commitment; however, the mechanism of this relationship, particularly the role of gender expectations in young Iranian couples situated at the intersection of tradition and modernity, has been less explored. The aim of the present study was to investigate the mediating role of gender expectations in the relationship between religious beliefs and marital commitment among young couples in Tehran.

Methods: This descriptive correlational study employed structural equation modeling. The statistical population consisted of all young couples residing in Tehran during the years 2024–2025, aged 20 to 35 years, who had been cohabiting for at least five years. Using convenience sampling, 300 couples (600 individuals) were selected. Research instruments included the Janbozorgi Religious Adherence Questionnaire, the Adams and Jones Marital Commitment Questionnaire, and the Bem Sex-Role Inventory. Data were collected through a combination of field and online methods and were analyzed using Pearson correlation coefficients, path analysis, and the Sobel test in AMOS software.

Results: Results showed that religious adherence had a significant positive relationship with both marital commitment (0.094) and gender role (0.270); religious ambivalence had a significant negative relationship with gender role (-0.760) and marital commitment (-0.498); religious non-adherence had a significant positive relationship with gender role (0.332) and a significant negative relationship with marital commitment (-0.524). Gender role also demonstrated a significant negative relationship with marital commitment (-0.143). Fit indices of the modified model indicated a good fit. The Sobel test results showed that gender expectations played a significant mediating role in the relationship between all three components of religious beliefs (adherence, non-adherence, and ambivalence) and marital commitment ($P < 0.05$).

Conclusion: Religious beliefs influence the marital commitment of young couples both directly and indirectly through the shaping of gender expectations. Traditional gender expectations bear a negative relationship with marital commitment, and their modification can contribute to strengthening marital stability. Accordingly, family counselors and therapists should, in premarital education programs and couple therapy interventions, not only reinforce constructive religious beliefs but also identify and modify maladaptive gender expectations.

Keywords: Gender Expectations, Religious Beliefs, Marital Commitment.

*Corresponding author: Maryam Sayad Shirazi, Email: ma.sayad@alzahra.ac.ir

رابطه باورهای مذهبی و تعهد زناشویی در زوج‌های جوان: نقش میانجی انتظارات جنسیتی

مریم صیادشیرازی^{۱*}، پریش گرجی^۲

^۱گروه روان‌شناسی، مرکز پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

^۲گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، دهکده المپیک، تهران، ایران

چکیده

زمینه و هدف: ازدواج به‌عنوان هسته مرکزی خانواده، نقشی تعیین‌کننده در سلامت و پایداری جوامع دارد و تعهد زناشویی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده ثبات رابطه است. باورهای مذهبی از جمله عوامل مؤثر بر تعهد زناشویی محسوب می‌شوند، اما مکانیسم این رابطه به‌ویژه نقش انتظارات جنسیتی در زوج‌های جوان ایرانی که در تقاطع سنت و مدرنیته قرار دارند، کمتر بررسی شده است. هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش میانجی انتظارات جنسیتی در رابطه بین باورهای مذهبی و تعهد زناشویی در زوج‌های جوان شهر تهران بود.

روش‌ها: پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه زوج‌های جوان ساکن تهران در سال ۱۴۰۴-۱۴۰۳ با سن ۲۰ تا ۳۵ سال و حداقل ۵ سال سابقه زندگی مشترک بود. با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، ۳۰۰ زوج (۶۰۰ نفر) انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه پایداری دینی جان‌بزرگی، پرسشنامه تعهد زناشویی آدامز و جونز، و پرسشنامه نقش‌های جنسیتی بَم بود. داده‌ها به صورت میدانی-آنلاین جمع‌آوری و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل مسیر و آزمون سوبل در نرم‌افزار AMOS تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که پایداری مذهبی با تعهد زناشویی (۰/۰۹۴) و نقش جنسیتی (۰/۲۷۰) رابطه مثبت و معنادار داشت؛ دوسوگرایی مذهبی با نقش جنسیتی (۰/۷۶۰-) و تعهد زناشویی (۰/۴۹۸-) رابطه منفی و معنادار؛ ناپایداری مذهبی با نقش جنسیتی (۰/۳۳۲) رابطه مثبت و با تعهد زناشویی (۰/۵۲۴-) رابطه منفی معنادار داشت. نقش جنسیتی نیز با تعهد زناشویی رابطه منفی و معنادار نشان داد (۰/۱۴۳-). شاخص‌های برازش مدل اصلاح‌شده حاکی از برازش مطلوب بود. نتایج آزمون سوبل نشان داد که انتظارات جنسیتی در رابطه بین هر سه مؤلفه باورهای مذهبی (پایداری، ناپایداری و دوسوگرایی) با تعهد زناشویی نقش میانجی معناداری ایفا می‌کند ($P < 0/05$).

نتیجه‌گیری: باورهای مذهبی هم به‌طور مستقیم و هم از طریق شکل‌دهی به انتظارات جنسیتی بر تعهد زناشویی زوج‌های جوان تأثیر می‌گذارند. انتظارات جنسیتی سنتی، رابطه منفی با تعهد زناشویی دارد و تعدیل آن می‌تواند به تقویت پایداری ازدواج کمک کند. بنابراین، مشاوران و درمانگران خانواده باید در برنامه‌های آموزشی پیش از ازدواج و مداخلات زوج‌درمانی، ضمن تقویت باورهای مذهبی سازنده، به شناسایی و اصلاح انتظارات جنسیتی ناسازگار بپردازند.

کلیدواژه‌ها: انتظارات جنسیتی، باورهای مذهبی، تعهد زناشویی.

مقدمه

ازدواج به عنوان هسته مرکزی نهاد خانواده، نقشی تعیین کننده در سلامت و پایداری جوامع ایفا می کند. در این میان، «تعهد زناشویی» به عنوان قوی ترین پیش بینی کننده ثبات و رضایت از رابطه، در کانون تحقیقات روانشناسی خانواده قرار دارد (۱،۲). تعهد زناشویی را می توان تمایل پایدار به تداوم رابطه، احساس مسئولیت اخلاقی نسبت به همسر و سرمایه گذاری عاطفی و رفتاری برای حفظ ازدواج تعریف کرد (۳). در سال های اخیر، پژوهش های فزاینده ای به بررسی نقش «باورهای مذهبی» به عنوان یک منبع معنوی و روان شناختی مؤثر بر کیفیت ازدواج پرداخته اند. منظور از باورهای مذهبی در این پژوهش، پایبندی به آموزه های اسلام بر اساس فرهنگ بومی ایران و بر مبنای قرآن و نهج البلاغه است. یافته ها به طور مستمر نشان داده اند که جهت گیری مذهبی درونی شده و پایبندی به باورهای دینی، از طریق مکانیسم هایی مانند تقویت تاب آوری، ارائه چهارچوبی اخلاقی برای مدیریت تعارضات و ارتقای سبک های مقابله ای سازنده، با سطوح بالاتر تعهد و رضایت زناشویی مرتبط است (۴،۵)؛ به طور خاص، مطالعات دوران همه گیری کووید-۱۹ به وضوح نشان داد که مشترکات مذهبی بین زوجین به عنوان یک منبع قدرتمند تاب آوری، باعث افزایش تعهد و انسجام در مواجهه با استرس های بی سابقه شد (۴،۶).

با این حال، سؤال اصلی و پیچیده ای که پیش روی محققان قرار دارد، این است که «چگونه» این رابطه برقرار می شود. به عبارت دیگر، مکانیسم های میانجی که از طریق آن ها باورهای مذهبی بر پایداری رابطه تأثیر می گذارند، هنوز به طور کامل شناخته نشده اند (۷). اینجاست که نقش متغیرهای اجتماعی-فرهنگی پررنگ می شود. یکی از مهم ترین و در عین حال کم تر بررسی شده ترین این مکانیسم ها، «انتظارات جنسیتی» است. انتظارات جنسیتی به مجموعه ای از باورها، هنجارها و توقعات فرهنگی-اجتماعی اشاره دارد که نقش ها، مسئولیت ها و رفتارهای «مناسب» برای مردان و زنان را در چارچوب ازدواج تعریف می کند (۸). باورهای مذهبی، اغلب حاوی آموزه ها و توصیه های مشخصی در مورد نقش های جنسیتی در خانواده هستند. از یک سو، این آموزه ها می توانند با ایجاد وضوح نقش و کاهش تعارض بر سر تقسیم کار، به افزایش احساس امنیت و در نهایت تعهد بینجامد (۹). از سوی دیگر، در بافت جوامع در حال گذار مانند ایران، که در آن تحولات اجتماعی و افزایش سطح تحصیلات زنان، نقش های سنتی را به چالش کشیده است، یک تناقض بالقوه به وجود می آید. زوج جوان امروزی ممکن است بین انتظارات سنتی نشأت گرفته از آموزه های مذهبی و انتظارات مدرن و برابری طلبانه ای که در جامعه با آن مواجه می شوند، دچار تناقض شوند (۱۰،۱۱). این تعارض نقش ها می تواند به منبعی قوی برای نارضایتی، استرس و کاهش تعهد تبدیل شود (۸).

اگرچه تحقیقات داخلی اخیر به خوبی به بررسی نقش میانجی عواملی مانند صمیمیت (۱۲،۱۳) و الگوهای ارتباطی (۱۴) بین

مذهب و تعهد پرداخته اند، اما نقش انتظارات جنسیتی به عنوان یک متغیر میانجی کلیدی مورد غفلت واقع شده است. این شکاف تحقیقاتی به ویژه در مورد زوج های جوان ایرانی که در تقاطع سنت و مدرنیته قرار دارند، آشکارتر است. مطالعه حاضر با هدف پر کردن این خلأ و ارائه درک عمیق تری از نحوه تأثیرگذاری غیرمستقیم مذهب بر تعهد زناشویی از طریق شکل دهی به انتظارات جنسیتی طراحی شده است. بر این اساس، فرضیه اصلی پژوهش آن است که باورهای مذهبی با میانجیگری انتظارات جنسیتی بر تعهد زناشویی زوج های جوان تأثیر معنادار دارد. در قالب فرضیه های فرعی، انتظار می رود بین باورهای مذهبی و تعهد زناشویی رابطه مستقیم و معنادار، بین باورهای مذهبی و انتظارات جنسیتی رابطه معنادار و بین انتظارات جنسیتی و تعهد زناشویی نیز رابطه معنادار وجود داشته باشد و در نهایت انتظارات جنسیتی نقش میانجی را در این رابطه ایفا کند. در این پژوهش، تعهد زناشویی به معنای تمایل پایدار به تداوم رابطه، احساس مسئولیت اخلاقی و سرمایه گذاری عاطفی برای حفظ ازدواج (۳)؛ باورهای مذهبی به معنای پایبندی به عقاید و ارزش های دینی و جهت گیری درونی نسبت به امور مذهبی (۵) و انتظارات جنسیتی به معنای باورها و توقعات فرد درباره نقش ها، مسئولیت ها و رفتارهای مناسب برای مردان و زنان در چهارچوب ازدواج (۸) تعریف می شوند. هدف اصلی این پژوهش، بررسی نقش میانجی انتظارات جنسیتی در رابطه بین باورهای مذهبی و تعهد زناشویی در زوج های جوان ایرانی است. دستیابی به این هدف می تواند مبنایی برای طراحی برنامه های آموزشی و مداخلات مشاوره ای برای زوج های جوان فراهم کند تا به آن ها کمک نماید با آگاهی بیشتر، انتظارات جنسیتی خود را با باورهای مذهبی و واقعیت های زندگی مدرن سازگار کرده و از این طریق، بنیان تعهد را در زندگی مشترک خود مستحکم تر سازند.

روش

این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی است که با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) به بررسی روابط بین متغیرها می پردازد. طراحی پژوهشی به گونه ای است که امکان بررسی همزمان اثرات مستقیم و غیرمستقیم (از طریق نقش میانجی) متغیرها را فراهم می سازد.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش را کلیه زوج های جوان ساکن شهر تهران در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴ تشکیل دادند که حداقل ۵ سال از زندگی مشترک آنان گذشته بود و در بازه سنی ۲۰ تا ۳۵ سال (انتخاب بازه سنی ۲۰ تا ۳۵ سال برای «زوج جوان» در ایران، پاسخی به دگرگونی واقعیت جمعیت شناختی کشور است. در حالی که تعریف جهانی (سازمان ملل و بهداشت جهانی) زوج جوان را عمدتاً بر پایه سن ۱۵ تا ۲۴ سال زن قرار می دهد، افزایش میانگین سن ازدواج در ایران موجب شده سیاست های داخلی، از

روانشناس در سال ۱۹۷۴ تدوین شده است (۱۹). پاسخ‌ها بر اساس یک مقیاس ۷ درجه‌ای نمره‌گذاری شده است. Bem در سال ۱۹۸۱، همسانی درونی این مقیاس را ۹۰ درصد ارزیابی نمود. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش عابدینی، وحید و سنگانی (۲۰)، ۸۲ درصد گزارش شده است. در مطالعه حاضر نیز پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمده است.

تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها

در این پژوهش، داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی تحلیل شدند. ابتدا، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای اصلی پژوهش (پایبندی دینی، تعهد زناشویی و نقش‌های جنسیتی) با شاخص‌هایی مانند میانگین و انحراف معیار توصیف شدند. سپس، پیش‌فرض‌های تحلیل مسیر، شامل نرمال بودن داده‌ها و عدم همخطی چندگانه، بررسی گردید. برای تعیین رابطه بین متغیرها، از تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شد و در ادامه، با به‌کارگیری تحلیل مسیر در نرم‌افزار AMOS، اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها و نقش واسطه‌ای انتظارات جنسیتی در رابطه بین باورهای مذهبی، عملکرد خانوادگی بر نگرش‌ها و تعهدات زناشویی بررسی شد. شاخص‌های برازش مدل برای ارزیابی مناسب بودن مدل محاسبه و معناداری اثرات واسطه‌ای با روش‌هایی مانند بوت‌استرپ تأیید شد.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش با رعایت کامل موازین اخلاقی و با کسب کد اخلاق از دانشگاه الزهراء با کد اخلاق IR.ALZAHRA.REC. 1404.002 به صورت آنلاین با استفاده از پلتفرم پرسلاین انجام شد. مشارکت در پژوهش کاملاً داوطلبانه بود و به شرکت‌کنندگان حق انصراف در هر مرحله بدون هیچ تبعاتی داده شد. پیش از شروع، رضایت‌نامه آگاهانه الکترونیکی شامل اهداف پژوهش، محرمانگی اطلاعات، مزایا و معایب احتمالی در اختیار افراد قرار گرفت. اطلاعات جمع‌آوری شده به صورت کدگذاری شده نگهداری شد و صرفاً برای اهداف پژوهشی مورد استفاده قرار گرفت. پس از اتمام تحلیل‌ها، داده‌ها به صورت ایمن حذف گردیدند. سیستم پرسشنامه به گونه‌ای طراحی شده بود که پاسخگویی به تمام سؤالات اجباری بود تا از پاسخ‌های ناقص جلوگیری شود. در صورت وجود هرگونه سؤال یا نگرانی، اطلاعات تماس پژوهشگران در اختیار شرکت‌کنندگان قرار داده شده بود.

نتایج

در این بخش، داده‌های جمع‌آوری شده از طریق پرسشنامه‌ها مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند. جدول ۱ خلاصه‌ای از میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد که نماینده وضعیت کلی نمونه آماری است. این آمارها به‌طور خاص برای درک اولیه از توزیع و پراکندگی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان در هر متغیر، حائز اهمیت است.

جمله در وام ازدواج و تسهیلات مسکن، سقف سنی را تا ۳۵ سالگی بالا ببرند. این جابه‌جایی مفهومی، بازتاب نسلی از زوج‌هاست که در سنین بالاتر، با تحصیلات بیشتر و استقلال نسبی مالی ازدواج می‌کنند و به‌جای خطراتی مانند ترک تحصیل یا بارداری پرخطر، با چالش‌های ویژه‌ای چون تطبیق شخصیت‌های مستقل، فشارهای سنگین تأمین مسکن و کاهش پنجره باروری روبه‌رو هستند؛ بنابراین توجه این بازه، ضرورت هم‌راستایی سیاست‌گذاری با شرایط نوپدید زوج‌های ایرانی است) قرار داشتند.

حجم نمونه، روش نمونه‌گیری و اجرای پژوهش

در این پژوهش که به صورت میدانی-آنلاین با استفاده از پلتفرم پرسلاین انجام شد، از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده گردید. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن سطح خطای نوع اول ۰/۰۵ و توان آزمون ۰/۸۰، حدود ۲۵۰ زوج (۵۰۰ نفر) برآورد گردید که به منظور افزایش دقت آماری، اطمینان از تعمیم‌پذیری یافته‌ها و همچنین پیش‌بینی احتمال ریزش نمونه، حجم نهایی نمونه به ۳۰۰ زوج (۶۰۰ نفر) افزایش یافت. معیارهای ورود شامل زوج بودن، سن زیر ۳۵ سال، حداقل ۵ سال سابقه زندگی مشترک، تمایل به مشارکت، توانایی درک پرسشنامه و دسترسی به اینترنت بود. داده‌ها از آذر ۱۴۰۳ تا فروردین ۱۴۰۴ در شبکه‌های اجتماعی، اجتماعات و مراسم‌ها و گروه‌های مرتبط جمع‌آوری شد.

ابزارهای پژوهش

ابزارهای پژوهش شامل:

پرسشنامه پایبندی دینی: این پرسشنامه که به سنجش سه‌عامل پایبندی دینی، دوسوگرایی دینی و ناپایبندی دینی در طیف لیکرت می‌پردازد، اولین بار توسط جان‌بزرگی (۱۵) با ۶۰ سؤال تدوین و اعتباریابی شد. همسانی درونی پرسش‌نامه توسط سازنده مطلوب و آلفای کرونباخ آن برابر با ۸۱ درصد گزارش شده است. همچنین میزان آلفای کرونباخ در پژوهش مؤمنی و رفیعی (۱۶) ۷۱ درصد گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز پایایی بازآزمایی و همسانی درونی مجدداً بررسی شد و نیز پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمده است.

پرسشنامه تعهد زناشویی: این پرسشنامه توسط Jones و Adams در سال ۱۹۹۷ تهیه شده و دارای ۴۴ سؤال در طیف پنج درجه‌ای لیکرت و شامل گزینه‌های خیلی موافقم تا کاملاً مخالفم تنظیم شده است (۱۷). در این پرسشنامه سه بعد تعهد زناشویی شامل: تعهد شخصی، تعهد اخلاقی و تعهد ساختاری مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در پژوهش فامیل متقی و همکاران (۱۸) آلفای کرونباخ ۷۸ درصد را گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز پایایی بازآزمایی و همسانی درونی مجدداً بررسی شد و نیز پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمده است.

پرسشنامه نقش‌های جنسیتی Bem: این پرسشنامه که شامل ۶۰ صفت یا ویژگی شخصیتی می‌باشد توسط Bem

جدول-۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

عامل کلی	زیر مقیاس‌ها	میانگین	انحراف استاندارد
پابندی مذهبی	کل	۹۴/۸۰	۱۰/۸۴
	کل	۴۲/۶۴	۱۴/۳۹
	کل	۵۲/۴۲	۱۸/۳۱
نقش جنسیتی	صفات کلیشه‌ای زنانه	۹۳/۲۸	۱۸/۳۱
	صفات کلیشه‌ای مردانه	۱۰۰/۱۶	۱۳/۸۵
	صفات کلیشه‌ای خنثی	۹۵/۵۶	۱۲/۱۲
	کل	۲۸۹/۰۱	۳۹/۱۲
تعهد زناشویی	تعهد به همسر	۳۵/۳۴	۷/۹۷
	تعهد به ازدواج	۳۹/۹۹	۸/۲۹
	احساس تعهد	۷۸/۷۷	۱۶/۳۶
	کل	۱۵۴/۱۱	۲۹/۱۱

پیش فرض‌ها

قبل از تحلیل داده‌ها، بررسی مفروضه‌های زیربنایی ضروری است. داده‌های گم‌شده کمتر از ۵٪ بود که با روش کارآمد «بیشینه‌انتظار» (EM) جایگزین شدند (۲۱، ۲۲). برای بررسی نرمال بودن چندمتغیری، آماره‌های چولگی و کشیدگی محاسبه شد که مقادیر آن‌ها در بازه $+2$ و -2 قرار داشت و برقراری مفروضه نرمالیت را تأیید کرد (۲۳) (جدول ۲).

برای بررسی مفروضه خطی بودن از نمودارهای پراکندگی استفاده شد که وجود رابطه خطی بین متغیرها را تأیید کرد. همچنین برای بررسی همخطی چندگانه، شاخص‌های تحمل و عامل تورم واریانس محاسبه شد. با توجه به عدم مشاهده مقادیر

تحمل کمتر از ۰/۱۰ و عامل تورم واریانس بزرگتر از ۱۰، مفروضه عدم وجود همخطی چندگانه برقرار شناخته شد (جدول ۳).

تحلیل پژوهش

پس از اصلاح مدل ساختاری با ایجاد روابط دوسویه بین متغیرهای آشکار و حذف مسیرهای غیرمعنادار، شاخص‌های برازش بهبود قابل توجهی یافتند؛ نسبت مجذور خی به درجه آزادی به ۲/۰۳۸، شاخص CFI به ۰/۹۶۳، شاخص GFI به ۰/۹۳۶ و شاخص RMSEA به ۰/۰۶۳ رسید. از آنجایی که مقادیر بزرگ‌تر از ۰/۹۰ برای CFI و GFI و مقدار کوچک‌تر از ۰/۰۸ برای RMSEA نشانه برازش مطلوب است، مدل اصلاح‌شده با داده‌ها برازش مناسبی دارد.

جدول-۲. بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها

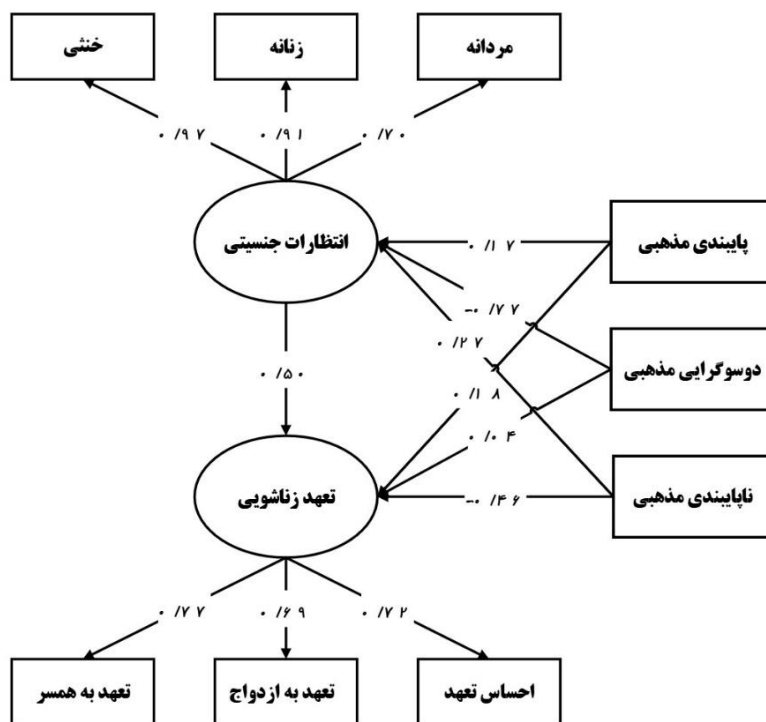
عامل کلی	زیر مقیاس‌ها	چولگی	کشیدگی
پابندی مذهبی	کل	-۰/۵۲۲	-۰/۵۰۲
	کل	۱/۱۱۵	۱/۰۹۴
	کل	۰/۷۶۱	-۰/۲۰۲
نقش جنسیتی	صفات کلیشه‌ای زنانه	-۰/۱۶۲	۰/۲۳۳
	صفات کلیشه‌ای مردانه	-۰/۰۱۳	۰/۸۹۷
	صفات کلیشه‌ای خنثی	۰/۹۱۷	۱/۹۴۹
	کل	۰/۶۴۱	۱/۳۸۳
تعهد زناشویی	تعهد به همسر	-۰/۱۳۸	-۰/۹۸۷
	تعهد به ازدواج	-۰/۶۳۴	۰/۰۰۴
	احساس تعهد	۰/۳۹۸	-۰/۷۱۰
	کل	-۰/۳۲۲	-۰/۳۸۸

جدول-۳. آزمون همخطی متغیرهای پژوهش

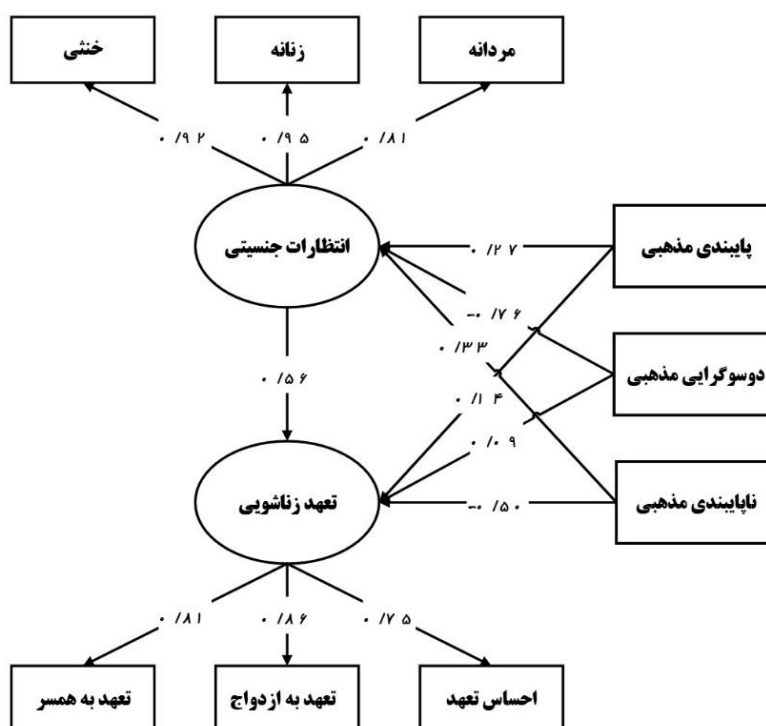
متغیر	پیش‌بین‌ها	عامل تورم واریانس	شاخص‌های تحمل
تعهد زناشویی	پابندی مذهبی	۱/۳۶۲	۰/۷۳۴
	ناپابندی مذهبی	۴/۶۷۳	۰/۲۱۴
	دوسوگرایی مذهبی	۵/۰۶۹	۰/۱۹۷
	نقش جنسیتی	۲/۰۸۲	۰/۴۸۰

جدول-۴. شاخص‌های نیکویی برازش الگوی مفروض بعد از اصلاح

RMSEA	CFI	GFI	χ^2/df	df	χ^2	
۰/۲۰۱	۰/۸۸۲	۰/۸۷۹	۴/۲۹۷	۲۳	۹۸/۸۳۹	قبل از اصلاح مدل
۰/۰۶۳	۰/۹۶۳	۰/۹۳۶	۲/۰۳۸	۲۱	۴۲/۸۱۸	بعد از اصلاح مدل

شکل-۱. ضرایب مسیر قبل از اصلاح مدل

شکل-۲. ضرایب مسیر بعد از اصلاح مدل

بر اساس نتایج به دست آمده جدول ۵ اثر مستقیم دوسوگرایی مذهبی بر نقش جنسیتی (-۰/۷۶۰) ناپابندی مذهبی بر نقش جنسیتی (۰/۳۳۲) پابندی مذهبی بر نقش جنسیتی (۰/۲۷۰) از نظر آماری معنادار بود. نقش جنسیتی به طور معناداری بر تعهد زناشویی (-۰/۱۴۳) تاثیر مستقیم دارد. پابندی مذهبی بر تعهد

زناشویی (۰/۰۹۴) و دوسوگرایی مذهبی بر تعهد زناشویی (۰/۴۹۸) ناپابندی مذهبی بر تعهد زناشویی (-۰/۵۲۴) از نظر آماری معنادار بود. همان طور که مشاهده می شود مقدار t در همه مسیرهای معنادار بیش از ± ۱.۹۶ است که نشان دهنده معنادار بودن این مسیرها است.

جدول-۵. اثرات مستقیم در بررسی متغیرهای پژوهش

متغیر پیش بین	متغیر ملاک	میزان اثر	انحراف معیار	ضریب t	سطح معناداری
دوسوگرایی مذهبی	نقش جنسیتی	-۰/۷۶۰	۰/۰۲۷	-۱۹/۷۹۹	۰/۰۱
ناپابندی مذهبی	نقش جنسیتی	۰/۳۳۲	۰/۰۲۹	۱۰/۳۳۴	۰/۰۱
پابندی مذهبی	نقش جنسیتی	۰/۲۷۰	۰/۰۳۹	۸/۵۵۳	۰/۰۱
نقش جنسیتی	تعهد زناشویی	-۰/۱۴۳	۰/۰۶۳	۲/۲۳۳	۰/۰۲۶
پابندی مذهبی	تعهد زناشویی	۰/۰۹۴	۰/۰۵۶	۰/۹۰۶	۰/۰۴۵
دوسوگرایی مذهبی	تعهد زناشویی	۰/۴۹۸	۰/۰۵۲	-۶/۷۴۰	۰/۰۱
ناپابندی مذهبی	تعهد زناشویی	-۰/۵۲۴	۰/۰۱۳	-۷/۰۰۳	۰/۰۱

جدول-۶. نتایج آزمون سوبل برای اثرات میانجی و غیر مستقیم

پیش بین	میانجی	ملاک	ضریب غیر مستقیم	مقدار آزمون سوبل (Z)	سطح معناداری
پابندی مذهبی	نقش جنسیتی	تعهد زناشویی	۰/۱۰۹	۲/۳۶۳	$\leq ۰/۰۵$
ناپابندی مذهبی	نقش جنسیتی	تعهد زناشویی	۰/۰۴۸	۲/۲۸۰	$\leq ۰/۰۵$
دوسوگرایی مذهبی	نقش جنسیتی	تعهد زناشویی	۰/۱۰۹	۲/۳۸۱	$\leq ۰/۰۵$

برای تعیین معناداری مسیر غیرمستقیم (با توجه به فرضیه مطرح شده)، از آزمون سوبل استفاده شد. نتایج آزمون سوبل برای مسیر میانی در جدول ۶ قابل مشاهده است.

بر اساس داده های جدول ۶ در پیش بینی تعهد زناشویی بر اساس پابندی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی مقدار Z بیش از $۱/۹۶ \pm$ است و ($P < ۰/۰۱$) معناداری این مسیر را نشان می دهد و می توان نتیجه گرفت که در پیش بینی تعهد زناشویی بر اساس پابندی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی، تقویت می گردد. در پیش بینی تعهد زناشویی بر اساس ناپابندی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی مقدار Z بیش از $۱/۹۶ \pm$ است و ($P < ۰/۰۱$) معناداری این مسیر را نشان می دهد و می توان نتیجه گرفت که در پیش بینی تعهد زناشویی بر اساس ناپابندی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی، تقویت می گردد. در پیش بینی تعهد زناشویی بر اساس دوسوگرایی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی مقدار Z بیش از $۱/۹۶ \pm$ است و ($P < ۰/۰۱$) معناداری این مسیر را نشان می دهد و می توان نتیجه گرفت که در پیش بینی تعهد زناشویی بر اساس دوسوگرایی مذهبی با واسطه نقش جنسیتی، تقویت می گردد.

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه باورهای مذهبی و تعهد زناشویی در زوج های جوان، با تأکید بر نقش میانجی انتظارات جنسیتی انجام شد. مهم ترین یافته این مطالعه تأیید اثر غیرمستقیم باورهای مذهبی بر تعهد زناشویی از طریق انتظارات جنسیتی بود؛

بدین معنا که باورهای مذهبی، افزون بر اثر مستقیم مثبت، با شکل دهی به انتظارات جنسیتی سازگارتر، به افزایش تعهد زناشویی کمک می کنند.

در همین راستا، نتایج نشان داد که باورهای مذهبی تأثیر مستقیم و معناداری بر تعهد زناشویی دارد؛ یافته ای که با پژوهش های رسولی و سلطان گرد (۲۴)، نریمانی و همکاران (۲۵) و مرتضایی و رضازاده (۲) همسو است. همچنین، رابطه باورهای مذهبی با انتظارات جنسیتی به گونه ای دوگانه مشاهده شد: پابندی مذهبی با انتظارات جنسیتی رابطه مثبت و دوسوگرایی مذهبی با آن رابطه منفی داشت که با یافته های Wilkins و همکاران (۲۶) و وجدانی و همکاران (۲۷) درباره تأثیر دینداری بر نگرش های جنسیتی همخوانی دارد. از سوی دیگر، انتظارات جنسیتی (به ویژه نوع سنتی) با تعهد زناشویی رابطه منفی و معنادار نشان داد، هماهنگ با نتایج Delgado-Herrera و همکاران (۸) و فولادیان و همکاران (۱۱) که تأثیر منفی انتظارات جنسیتی سخت گیرانه بر کیفیت زناشویی را گزارش کرده اند. در نهایت، تحلیل مسیر تأیید کرد که انتظارات جنسیتی نقش میانجی جزئی در رابطه باورهای مذهبی و تعهد زناشویی ایفا می کند؛ این یافته با مطالعات Aman و همکاران (۴)، مرادی و مدنی (۲۸) و طلوع تکمیلی ترابی و همکاران (۲۹) که بر نقش میانجی متغیرهای روان شناختی در رابطه دینداری و پیامدهای زناشویی تأکید دارند، و نیز با پژوهش شهریوی و همکاران (۱۲) و Tariveh و همکاران (۱۳) هم راستا است. بدین ترتیب، الگوی نظری پژوهش مبنی بر میانجی گری انتظارات

باورهای مذهبی سازنده، به شناسایی و تعدیل انتظارات جنسیتی ناسازگار بپردازند تا با این رویکرد تلفیقی به افزایش تعهد و پایداری زندگی زناشویی کمک شود.

نتیجه‌گیری

در مجموع، پژوهش حاضر نشان داد که باورهای مذهبی هم به‌طور مستقیم و هم از مسیر کاهش انتظارات جنسیتی سنتی به تقویت تعهد زناشویی در زوج‌های جوان منجر می‌شود. این مطالعه با آشکارسازی نقش میانجی انتظارات جنسیتی، دانش موجود را از این جهت گسترش می‌دهد که تأثیر دینداری بر پایداری ازدواج تنها به مؤلفه‌های معنوی و اخلاقی محدود نیست، بلکه از طریق شکل‌دهی به بازنمایی‌های جنسیتی نیز عمل می‌کند. بنابراین، یافته‌ها بر ضرورت در نظر گرفتن هم‌زمان عوامل مذهبی و جنسیتی در تبیین تعهد زناشویی تأکید داشته و افق جدیدی برای پژوهش‌های آتی و مداخلات بالینی می‌گشاید.

تشکر و قدردانی: بدینوسیله محققین از تمامی زوج‌های جوان شهر تهران که با شکیبایی و صداقت در تکمیل پرسشنامه‌ها مشارکت کردند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایند.

تضاد منافع: نویسندگان تصریح می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منافی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع

1. Ghezelseflo M. Prediction of marital commitment: Attachment style and Relational Maintenance Behavior. *Applied Family Therapy Journal*. 2020; 1(1):1–16. [In Persian].
2. Mortezaei N, Rezazade SM-R. The mediating role of marital commitment in the relationship between equity and marital satisfaction. *Journal of Applied Psychological Research*. 2021;11(4):281–92. [In Persian]
3. Alizadehfard S, Razaghi M. Structural model of the relationship between marital satisfaction, cognitive moral foundations and marital commitment. *Counseling and Psychotherapy Culture*. 2021;12(47):259–82. [In Persian]
4. Aman J, Abbas J, Lela U, Shi G. Religious affiliation, daily spirituals, and private religious factors promote marital commitment among married couples: does religiosity help people amid the COVID-19 crisis? *Frontiers in Psychology*. 2021; 12:657400.
5. Torabi NTT, Vakili P, Andebil AF. The relationship between personality traits and marital satisfaction based on the mediation role of religious orientation. *Applied Psychology*. 2020;14(1):99–118. [In Persian]
6. Ghaznavi C, Kawashima T, Tanoue Y, Yoneoka

جنسیتی تأیید شد و با هدف اصلی مطالعه هم‌خوانی کامل دارد. از نقاط قوت این پژوهش می‌توان به استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای آزمون هم‌زمان اثرات مستقیم و غیرمستقیم، تمرکز بر جمعیت زوج‌های جوان در مرحله حساس شکل‌گیری تعهد زناشویی، و بررسی متغیر انتظارات جنسیتی به‌عنوان سازه‌ای فرهنگی-مذهبی کمتر کاوش‌شده در مطالعات داخلی اشاره کرد. با این حال، پژوهش با محدودیت‌هایی نیز همراه بود: نخست، نمونه‌گیری محدود به زوج‌های جوان، تعمیم‌پذیری به گروه‌های سنی دیگر را کاهش می‌دهد. دوم، طرح مقطعی مانع از استنباط علی و بررسی تغییرات طولی می‌شود. سوم، اتکا به پرسشنامه‌های خودگزارشی احتمال سوگیری پاسخ‌های مطلوب اجتماعی و خطای ادراکی را در پی دارد. چهارم، بافت فرهنگی و دینی خاص جامعه ایرانی-اسلامی، تعمیم نتایج به پیروان سایر ادیان و فرهنگ‌ها را محدود می‌سازد.

بر پایه یافته‌ها و محدودیت‌های یادشده، از نظر پژوهشی انجام مطالعات طولی با نمونه‌های متنوع‌تر از نظر سن و فرهنگ برای درک بهتر روابط علی و افزایش تعمیم‌پذیری توصیه می‌شود و به‌کارگیری روش‌های ترکیبی (کمی و کیفی) مانند مصاحبه‌های عمیق در کنار پرسشنامه می‌تواند شناخت جامع‌تری از سازوکارهای میانجی فراهم کند و از محدودیت‌های خودگزارشی بکاهد؛ از نظر کاربردی نیز با توجه به نقش میانجی انتظارات جنسیتی، به مشاوران و درمانگران خانواده پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های آموزشی پیش از ازدواج و مداخلات زوج‌درمانی، ضمن تقویت

- D, Makiyama K, Sakamoto H, et al. Changes in marriage, divorce and births during the COVID-19 pandemic in Japan. *BMJ Global Health*. 2022; 7(5):e007866.
7. Kuru O, Chan M-PS, Lu H, Stecula DA, Jamieson KH, Albarracín D. Religious affiliation and philosophical and moral beliefs about vaccines: A longitudinal study. *Journal of Health Psychology*. 2022;27(13):3059–81.
8. Delgado-Herrera M, Aceves-Gómez AC, Reyes-Aguilar A. Relationship between gender roles, motherhood beliefs and mental health. *PLoS One*. 2024;19(3):e0298750.
9. Dew JP, Uecker JE, Willoughby BJ. Joint religiosity and married couples' sexual satisfaction. *Psychology of Religion and Spirituality*. 2020; 12(2):201.
10. Zhiani Z, Dadgaran SM, Rasouli MR. Explaining the cultural causes of communication challenges for divorced couples (case study of Vanak Family Court Clients). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*. 2021;10(2):625–57. [In Persian]
11. Fouladiyan M, BaradaranKashani Z, Dayyari M. Qualitative study of forming extra marriage affairs (Case Study: Women and men Divorce applicant in

- Mashhad). *Social Studies and Research in Iran*. 2021;10(1):1-37. [In Persian]
12. Shahroei S, Kazemianmoghadam K, Khalfi A, Honarmand MM. Mediating role of marital intimacy in relation to relation attributions, sexual self-efficacy and marital commitment with marital adjustment. *Biannual Journal of Applied Counseling*. 2021;10(2):123-43. [In Persian]
13. Tariveh B, Karimi Q, Akbari M, Moradi O. Developing a Model of Marital Commitment and the Effectiveness of a Model-Based Educational Program in Improving Marital Satisfaction in Couples. *Journal of Applied Family Therapy*. 2021;2(2):67-85. [In Persian]
14. Kolahdozipour A, Babakhani V V, Ghamari M, Pooyamanesh J. Marital commitment prediction based on relationship patterns: Mediator role of love styles. *Women and Family Studies*. 2020;13(48):73-90. [In Persian]
15. Janbozorgi M. Construction and validity of religious adherence test on the basis of the statements of Quran and Nahjul Balaghah. *Studies in Islam and Psychology*. 2010;3(5):79-105. [In Persian]
16. Momeni K, Rafiee Z. Correlation of social support and religious orientation with life satisfaction in the elderly. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(1):50-61. [In Persian]
17. Adams JM, Jones WH. The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1997; 72(5):1177.
18. Famil Motaghi B, Goudarzi M, Kakabraee K. Determining the effectiveness of the protocol extracted from the causal model of marital forgiveness on marital intimacy, marital commitment and marital conflicts. *Medical Journal of Mashhad University of Medical Sciences*. 2022;65(5). [In Persian]
19. Bem SL. The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 1974;42(2):155.
20. Abedini M, Vahid H, Sangani A. Comparison of gender beliefs and attitudes toward divorce between Kurdish and Persian students according to gender. *Family Pathology, Counseling and Enrichment Journal*. 2018;3(2):45-60. [In Persian]
21. Kline RB. *Principles and practice of structural equation modeling*: Guilford Publications; 2023.
22. Meyers L, Gamst G, Guarino A. *Applied multivariate design and interpretation thousand oaks*. Thousand Oaks: Sage Publications; 2006.
23. Garson GD. *Testing statistical assumptions*. Statistical Associates Publishing Asheboro, NC; 2012.
24. Rasouli R, Soltanegerd S. The comparison and relationship between religious orientation and practical commitment to religious beliefs with marital adjustment in seminary scholars and university students. *Journal of Family Research*. 2013;8(32):427-39. [In Persian]
25. Narimani M, Porzoor P, Atadokht A, Abbasi M. The role of spiritual well-being and Religious Adherence in predicting marital satisfaction among nurses. *Journal of Clinical Nursing and Midwifery*. 2015;4(2):1-10. [In Persian]
26. Wilkins CL, Wellman JD, Toosi NR, Miller CA, Lisnek JA, Martin LA. Is LGBT progress seen as an attack on Christians?: Examining Christian/sexual orientation zero-sum beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2022;122(1):73.
27. Vejdani S, Karami M, Ahmadi S. The moderating role of religious beliefs in the relationship between attachment styles and attitude towards infidelity in married women. *Women's Studies Sociological and Psychological*. 2020;18(2):193-220. [In Persian]
28. Moradi Z, Madani Y. Predicting Sexual Satisfaction and Marital Commitment based on Religiosity and Marital Intimacy of Married University Students of University of Tehran. *Journal of Applied Psychological Research*. 2020;11(3): 223-41. [In Persian]
29. Torabi NT, Vakili P, Andebil AF. The relationship between personality traits and marital satisfaction based on the mediation role of religious orientation. *Applied Psychology*. 2020;14(1):118-99. [In Persian]